

ARVUTIPÕHINE KEELEÕPE JA EESTI KEELE E-KURSUSED ALGAJATELE

Maarika Teral ja Sirje Rammo

Tartu Ülikool

Kokkuvõte. Artikli ajendiks said 2010. aastal Tartu Ülikoolis alanud eesti keele e-õpe algajatele ning e-kursuste loomise ja läbiviimise käigus esile kerkinud probleemid. Artiklis analüüsitakse arvutipõhist keeleõpet laiemalt, pöörates tähelepanu sellise õppevormi positiivsetele ja negatiivsetele külgedele; peatutakse ka eesti keele erijoontel, mis valmistasid nii õpetamis- kui õpiraskusi. Et välja selgitada, milline on õppijate suhtumine käimasolevatesse kursustesse ning milliste eesti keele osaoskuste õppimine arvuti abil tundub neile kõige otstarbekam, viisime läbi küsitluse, millele vastas 14 kursuslast.

Märksõnad: eesti keel, eesti keel teise keelena, eesti keele õpetamine, Internet ja keeleõpe, täiskasvanute keeleõpe, arvutipõhine eesti keele õpe, eesti keele e-kursused

1. Sissejuhatus

Käesoleva artikli ajendiks said 2010. aastal Tartu Ülikoolis alanud eesti keele e-õpe algajatele ning e-kursuste loomise ja läbiviimise käigus esile kerkinud probleemid. Artiklis analüüsitakse Interneti-põhist keeleõpet laiemalt, pöörates tähelepanu sellise õppevormi positiivsetele ja negatiivsetele külgedele; tähelepanuta ei jää ka eesti keele erijooned, mis valmistasid nii õpetamis- kui õpiraskusi.

Arvuti kasutamine moodsas võõrkeeleõpetuses algas kõrgkoolides 1960. aastatel (Davies 2003).

Lähtudes arvutite tehnilisest täiustamisest ning populaarsematest pedagoogilistest teooriatest, on arvutipõhise õppe ajaloo uurijad jaotanud selle kolmeks etapiks.

1. Biheivioristlikus etapis võeti kasutusele drillharjutused, sest tollased pedagoogilised seisukohad pidasid kordamist ja drilli keele õppimisel asendamatuks. Drillharjutused on ka

praegu arvutipõhises keeleõppes kesksel kohal, neil on oluline osa iseõppijaile väljatöötatud arvutipõhistes keeleõppekursustes.

2. Kommunikatiivne keeleõpe väärtustas suhtlust ning lisas arvutipõhise keeleõppe arsenalile keelemängud ja mitmesugused loovülesanded.

3. Integreeritud keeleõppe olulisemateks tööriistadeks said multimeediaarvutid ning Internet. Uuendused võimaldavad ühendada varasemate etappide parimad küljed – õppijale pakutakse rohkem võimalusi kombineerida suhtlus- ning drillharjutuste tegemist. See on toonud kaasa enam valikuvabadust nii õppijatele kui õpetajatele (Warschauer 1996, vt ka Teral jt 2009).

Inglisekeelses erialakirjanduses on laialt kasutusel mõiste Computer-Assisted Language Learning e CALL, mille all mõistetakse igasugust keeleõpet, milles arvuti kasutamine on olulisel kohal (ICT4LT 2010). Arvutipõhise keeleõppe all peetakse tavaliselt silmas nii keeleõpet, kus arvuti asendab õpetajat, kui ka integreeritud õpetust, kus arvuti ei võta üle õpetaja rolli, vaid on üks tema abivahendeist. Arvuti kasutamise osakaalust lähimates võiks eristada arvutipõhist ja -tugist keeleõpet. Arvutipõhist ja -tugist keeleõpet kasutatakse viimastel aastatel kõigi suhtluspädevuse saavutamiseks vajalike osaoskuste – kuulamise, kirjutamise, lugemise, rääkimise, samuti sõnavara, häälduse ja grammatika õpetamisel. Arvutipõhised kursused võiks jagada kaheks: iseseisvaks õppimiseks mõeldud kursused ja õpetajatoega kursused. Käesolevas artiklis keskendutakse õpetajatoega arvutipõhisele keeleõppele. Selleks ajendas meid 2010. aasta sügisel Tartu Ülikoolis alanud kursus „Eesti keele kursus algtasemele” ning 2011. aasta kevadel avatud kursus „Eesti keele algkursus videomaterjalide põhjal” (kursuse autoriteks ja läbiviijateks Maarika Teral ja Sirje Rammo). Aastased õpetajatoega kursused on mõeldud algtasemel (A1) täiskasvanud keeleõppijaile ning loodud inglise keele baasil. Kursuste materjal on jaotatud kümneks õppetükiks, mis omakorda sisaldavad eri osaoskusi arendavaid harjutusi. Kursuse vältel töötavad õppijad palju iseseisvalt, saades esitatud kodutööde ning sooritatud testide eest tagasidet õppejõududelt. Kursustele registreerus eri kontinentidelt (Euroopast, Austraaliast ja Ameerikast) õppijaid,

kes õpivad eesti keelt peamiselt perekondlikel (abielu eestlasega, Eestist pärit sõbrad) või tööalastel põhjustel.

Selgitamaks, milline on õppijate suhtumine käimasolevatesse kursustesse ning milliste eesti keele osaoskuste õppimine arvuti abil tundub neile kõige otstarbekam, viisime läbi küsitluse, millele vastas 14 täiskasvanud kursustlast (vanus 17–50).

2. Veebipõhise õppe efektiivsus

E-õppes infotehnoloogia kasutamise kohta käivad uuri- mused on näidanud, et arvuti kasutamise efektiivsust mõjutavad mitmed asjaolud: kasutajad peavad olema selle suhtes positiiv- selt meelestatud, neil peab olema arvutikasutusoskus ning -või- malus. Sellise õppimisviisi edukust võivad mõjutada ka õppijate vanus, õpistiilid, haridus, motivatsioon jne.

Arvuti abil saab infot edastada väga erinevatel viisidel – tekstide, piltide, graafika ja multimeedia abil, mis muudab arvu- tipõhise õppe, mh keeleõppe, põnevamaks ja mitmekesisemaks.

Arvutiõppe eeliseks on võimalus ise oma aega ja materja- lide läbimise järjekorda plaanida. Klassiruumis õppides määrab õppetöö aja ja sisu tavaliselt õpetaja. Internetis õppija plaanib ise, mida, mis järjekorras ja kui kaua ta õpib. Keeleõppe puhul tähendab see, et keeleõppija võib näiteks keskenduda mingile kindlale osaoskusele – harjutada lugemist, kuulamist, gramma- tikat või hääldust.

Infotehnoloogia on andnud õppijatele ja õpetajatele või- maluse üksteisega mitmekülgset koostööd teha. Arvuti pakub õppijatele võimaluse osa saada laialdasest infost, mida tuleb sihtkeeles iseseisvalt otsida ja omandada, täiendades nii mär- kamatult ka keeleoskust. Vahetu suhtluse arendamisel on abiks mitmesugused foorumid ja jututoad, samuti sellised program- mid nagu Windows Live Messenger, Skype jne.

Eelmainitud positiivse kõrval võib esile tõsta ka e-õpet häirivaid tegureid.

Lin Y. Muilenberg ja Zane L. Berge (2001) on esile too- nud järgmised negatiivsed mõjurid:

- administratiivsed probleemid – õppeasutused on sageli uuenduste vastu, sest e-õppe korraldamine on keerukas ja aeganõudev protsess, mis nõuab uute struktuuride ja ametikohtade loomist ning õppeasutusesisest koostööd;
- omavahelise suhtluse piiratus – e-õppe probleemina on uurijad nimetanud ka vahetu suhtluse puudumist õpetaja ja/või rühmakaaslastega ning seda, et õppe käigus tekkinud küsimustele pole võimalik kiiresti vastuseid saada. Seetõttu tunnevad õppijad end sageli isoleerituna;
- piiratud tehnilised oskused – alati pole kursuste väljatöötajatel ja õpetajatel võimalik kõigis tehnilistes uuendustes orienteeruda, sest neil puuduvad arvutiteadmised keeruka ülesehitusega õppeprogrammide loomiseks ja kasutamiseks;
- ajategur – õpingute läbiviimine on ajamahukas, nõudes õpetajatelt ning õppijailt täpset aja plaanimist ja kavandatud tähtaegadest kinnipidamist;
- vähene õpetajatugi – õppijatele on ülimalt oluline saada piisavalt tuge ning lisainfot, ligipääsu erinevatele materjalidele jne;
- piiratud ligipääs Internetile ning Interneti-ühenduse kallidus;
- tehnilised probleemid (viirused jms).

Mõned uurijad on oluliseks pidanud ka õppijate motiveerituse küsimust. Motiveeritus võib olla nii positiivne kui negatiivne mõjur – noortele pakub arvuti lisamotivatsiooni õppimise alustamiseks, sest arvutit seostatakse mängulisuse ja põnevusega (Lee 2000). Samas võivad tehnilised probleemid õppijate huvi kursuste vastu vähendada.

Arvutipõhise õppe positiivsetest külgedest kõneldes mainisime üldiselt positiivseks peetud paindlikku ajakasutust, millel võib olla ka puudusi. Arvutipõhised keelekursused, mis on tähtaegade suhtes paindlikud, võivad olla rasked neile õppijatele, kes ei suuda ise teadlikult oma õppimisprotsessi juhtida. Üks suuremaid probleeme on õppima hakkamise pidev edasilükkamine. Sageli ei oska õpetajadki sellega arvestada. (Ushida 2005)

Uurijad Paul Bangs ja Pasqual Cantos (2004: 233) toovad esile, et Internetis töötades ei suuda õppijad oma tähelepanu kauaks kontsentreerida ja see nõuab kursuse koostajatelt väga läbimõeldud eesmärgipüstitust. Õppejõud peab lähtuma oma teadmistest ja kogemustest, pakkumaks ühelt poolt loogilist ja tulemusele orienteeritud kursust ning teisalt võimaldamaks õppijale vaba valikut ning avastamisrõõmu.

3. E-keeleõppe sõlmküsimsusi

Keele õppimine (sh e-keeleõpe) on pikaajaline protsess, milles on integreeritud nii sõnavara, morfoloogia, süntaksi, häälduse kui ka kultuuri tundmaõppimine.

Arvutipõhist keeleõpet ei tohiks vaadata lahus muust keeleõppest ja õppimisest (arvuti on siiski abivahend, mis ei saa päriselt asendada õpetajat; e-õppes tuleb kindlasti arvestada üldiste pedagoogiliste arengute ja suundumustega) (Bangs ja Cantos 2004: 227–228).

Arvuti kasutamisel keeleõppes on üheks suuremaks puuduseks ikka peetud hääldus- ja kõnelemisoskuse arendamise võimaluste piiratust. Viimastel aastatel on suuremat tähelepanu hakatud pöörama ka kõnelemisoskuse arendamisele arvuti abil. Kõnelemisoskuse arendamine on tihedalt seotud kommunikatiivse kompetentsuse suurendamisega.

Vahetu suhtluse arendamisel on abiks mitmesugused programmid, foorumid ja jututoad. Jututubade ja foorumite kasutamise võimalus on ka õpikeskkondadel, nt WebCT, Moodle ja mõnedel Interneti-põhistel iseõppijatele disainitud keeleõppepakettidel (vt nt ONENESS). Üks võimalusi õpitavas keeles vahetut suhtlust arendada on Skype'i kasutamine. Kuigi Skype ei paku nii palju võimalusi kui mõni teine sünkroonseks keeleõppeks väljatöötatud tarkvara, sobib see siiski suurepäraselt neile õpetajatele, kes tunnevad end väga keeruka ja mitmetahulise tehnoloogiaga töötades ebakindlalt. Skype aitab tasuta teha nii audio- kui videokõnesid Internetis. Skype sobib ettekannete pidamiseks ning väitluste ja arutelude läbiviimiseks. Arvuti

saab ühendada ka ekraaniga, nii et kõnelejat võib näha suurem vaatajaskond. Lisaks võimaldab Skype saata üksteisele tekstisõnumeid ning faile. (Eaton 2010) Skype ja sarnased tehnoloogiad võimaldavad kasutusele võtta uusi õpimeetodeid, nt tandemõppe jt. Neid võimalusi ongi maailma keeleõpetajad, kaasa arvatud selle kirjutise autorid, hakanud oma töös kasutama. Oleme edukalt kasutanud Skype'i nii video- kui audiosuhtluses, failide saatmiseks ja kirjalikuks vestluseks.

Head keeleõppeprogrammid ja vahendid peaksid olema paindlikud. P. Bangs ja P. Cantos (2004: 227–232) viitavad õpetajate väidetele, et on raske sobitada olemasolevaid materjale õppijate individuaalsete vajadustega. Arvuti eeliseks paberkanalil õppevahendite ees ongi võimalus virtuaalselt loodud materjale kiiresti muuta ja üksikõppija vajadustele vastavaks kohandada. Virtuaalne klassituba võimaldab pöörata rohkem tähelepanu individuaalsele õppele, arvestades kõiki faktoreid – vanus, haridustase jne. On tähtis, et materjalide valmistajad testiksid valminud õppevara, kuna sageli ei suuda õppematerjalide loojad õppijate reaktsioone ja õppimisviise ette näha. Samuti peaks keeleõppevahendid õppijaid motiveerima, pakkudes neile võimalust rikkalikke kogemusi saada ning andes mitmekülgset tagasisidet tehtu kohta.

Õppematerjalide koostamine nõuab eelteadmisi arvutist. Paljud keeleõpetajad ja õppematerjalide väljatöötajad pole arvutiasjatundjad ning peavad e-õppe läbiviimiseks üha omandama teadmisi uuenevate programmide kohta (Teral jt 2009). Seetõttu otsivad keeleõpetajad abi arvutispetsialistidelt, kes keeleõpetamise spetsiifikat tundmata ei oska aga alati pakkuda probleemidele parimaid IT-lahendusi. Ka on keeleõppeaspekte, mille puhul arvuti ei suuda veel õpetajat aidata. Näiteks on keeruline luua programmi, mis suudaks adekvaatselt hinnata õppijate sõnavaratundmist, hääldust jne. Eesti keele spetsialistid on juba pikemat aega töötanud eesti keele hääldust kontrolliva ja õpetava programmi kallal, kuid see pole siiani kättesaadav, kuigi, nagu näitavad Skype'i seansid keeleõppijatega, on selle järele suur vajadus.

Silmas tuleb pidada sedagi, et ka õppijatel on alguses raske uut keeleõppetarkvara kasutada. Kui kursus on oma ülesehituselt liiga keerukas ja sellega tutvumine nõuab liiga palju

aega, jääb õppijal vähem võimalusi keeleõppega tegelda ja keeleõpe muutub ebaefektiivseks (Huang ja Liu 2000).

Õpetajad on tähelepanu juhtinud ka baaskeelee probleemile – sageli ei saada sihtkeelsetest töökäskudest aru. Eriti puudub see algajaid keeleõppijaid.

Mõned tegevõpetajad on väitnud, et õppijad ootavad e-õppelt eelkõige meelelahutust ning eelistavad olla pigem passiivsed vastuvõtjad kui aktiivsed õppeprotsessis osalejad (vt nt Orlando 2011). Ilmselt pole just eelmainitud põhjustel soositud ka pikemaid e-keeleõppekursusi. Kõnesolevad eesti keele kursusedki on saanud tagasiside põhjal planeeritud liiga mahukaks, edaspidi on kavas need kaheks jagada (keeletasemed 0–A1 ning A1–A2).

On mitmesuguseid võimalusi pikaajalist õpet mitmekesistada. Taani keele kursused (vt www.netdansk.eu), mida pakub üks suurimaid taani keele õppega tegelevaid keeleteskusi Lærdansk, on üles ehitatud nii, et õppija saab valida mitme õppevormi vahel, kursused on kavandatud erineva intensiivsusega, vastavalt õppija soovile võib ta õppida 3, 6 või 9 tundi nädalas.

Melor Md. Yunus, Maimun Aqsha Lubis ja Chua Pei Lin (2009) on toonud esile oma õppijate seisukohad selle kohta, et keele grammatilise struktuuri õppimine võrgus on keerukas. Meie kogemus näitab, et see pole mitte keerukas, vaid vähem tõhus kui auditooriumis õppides: kerkivatele küsimustele võib olla vaja kiiret vastust, et süsteemselt edasi liikuda.

Bangs ja Cantos leiavad, et õppevahendite väljatöötamisel ei arvestata piisavalt e-keeleõpet käsitlevate teaduslike uuringute tulemustega. Selle põhjuseks võib olla ka seda laadi usaldusväärsete uuringute vähesus, kuigi viimastel aastatel on hakatud rohkem selliseid uurimusi tegema (Bangs ja Cantos 2004: 232–233).

4. Arvutipõhine eesti keele õpe

Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetoolis otsiti juba 2000. aastate esimesest poolest võimalusi rakendada arvutit nii keele- kui loengukursuste läbiviimiseks. Osaleti mitmes

rahvusvahelises koostööprojektis, mille raames töötati välja eelkõige iseõppijatele mõeldud arvutipõhiseid õppematerjale (ONENESS, WELCOME). Sellised kursused võimaldavad esitada mitmekülget ja põnevat keeleõppematerjali, seda vajadusel muuta ja täiendada. Enamasti sisaldavad iseõppijatele mõeldud kursused ülevaatematerjale tutvustatava keele ja kultuuri kohta, grammatikaseletusi, erinevaid kuulamis-, lugemis- ja grammatikaharjutusi ning lühikest sõnastikku.

Iseõppijale mõeldud kursustel on ka olulisi puudusi – sobivate harjutustüüpide valik on piiratud (tavaliselt paremini drill-harjutusteks sobivad tüübid, nt sobitamis- ja lünkharjutused), samuti ei saa sellistel kursustel teha loovharjutusi ega arendada keeleõppijate ja õpetaja (või teiste keeleõppijate) vahelist kirjallikku ja suulist suhtlust. Kuigi Internet ja sellel põhinevad või sellega tihedalt seotud tehnoloogiad annavad keeleõppijatele võimaluse sihtkeeles suhelda, on suhtluse algatamiseks ning suunamiseks vaja keeleõpetajat. Mõned kursuste loomisel ette tulevad probleemid on ka keeletesiifilised. Rahvusvaheliste projektide (nt ONENESS, SMALLINC, WELCOME) käigus valmivad sageli õppematerjalid mitme Euroopa keele õppimiseks. Et enamasti on tegu indoeuroopa keeltega, lähtub ka loodavate materjalide tehniline ja metoodiline raam indoeuroopa keelte õpetamisest, millesse peavad mahtuma ka soome-ugri keeled (mh sõnavara esitamine sõnastikus jne). Näiteks ONENESS-i sõnastiku väljatöötamisel oli algselt plaanis esitada iga sõna puhul vaid üks põhivorm, sest sellest piisanuks samas projektis osalenud indoeuroopa keelte sõnavara tutvustamiseks, eesti keele materjalide autorid pidasid aga eesti keele käänd- ja pöördõnade esitamisel väga oluliseks kolme põhivormi esitust. Kursuste väljatöötamisel tuleks üldiste keeleõppe didaktika põhimõtete kõrval jälgida ka konkreetse keele grammatilise struktuuri eripära. Eri keeleosade õpetamiseks pole välja töötatud võrdsel arvul programme. Enamik keeleõppetarkvara on välja töötatud inglise keele õpetamise vajadusi silmas pidades.

TÜ eesti keele (võõrkeelena) õppetool osales rahvusvahelises Socrates Lingua 2 projektis ONENESS – *On-line less used and less taught language courses*. Selle raames väljatöötatud

õppevahend on mõeldud täiskasvanud algtasemel keeleõppijale, kes soovib ühendada keeleõppe kultuurialase teabe omandamisega. Osa ONENESS-i kursuse keeltekooli õppematerjale kuulub ka artikli autorite loodud ja praegu Tartu Ülikoolis käimasoleva õpetajatoega e-kursuse „Eesti keele kursus algtasemele” materjalide hulka. Lisaks sellele kursusele avati 2011. aasta kevadsemestril Tartu Ülikoolis ka „Eesti keele algkursus videomaterjalide põhjal”. Kursus on üles ehitatud videolõikudele.

Moodle’is paiknev „Eesti keele kursus algtasemele” võimaldab õppida eesti keelt, kasutades autentseid õppematerjale, mis aitavad arendada erinevaid osaoskusi ja tutvuda eesti keele grammatilise struktuuriga. Kursus on jaotatud kümneks õppetükiks, mille läbimiseks oli arvestatud 160 tundi. Iga õppetükk sisaldab lisaks Moodle’is paiknevatele harjutustele veel linke ONENESS-i materjalide juurde, mis omakorda jagunevad erinevateks sõnavara, grammatika, lugemise ja kirjutamise harjutusteks. Õppijat aitavad harjutuste tegemisel grammatikaviited ja pedagoogilised nõuanded.

Kursuse ülesanded võib laias laastus jagada kaheks, arvuti parandatavad (nt valikvastustega harjutused, lünk- ja sobitusharjutused) ja loovülesanded, mida parandavad õpetajad. Moodle’is saab iga õppija võimaluse teha arvuti kontrollitavaid ülesandeid viis korda. Õpetajal on võimalik jälgida kogu ülesande lahendamise käiku (mitu korda õppija ülesannet teha püüdis, millised vead eri kordadel esinesid) ning vajadusel abistada ja kommenteerida. Kursuse loovharjutuste hulgas on nii paralleelkirjutamise harjutusi, kus on antud näidis, mille järgi tuleb koostada samasugune tekst, näiteks täita ankeet jne, kui ka harjutusi, kus õppija peab kirjutama etteantud teemal. Kuigi õppijad saavad arvuti parandatavates harjutustes esinevate vigaste vormide kohta tagasisidet arvutilt, ei suuda arvuti tehtud vigu seletada. Loovkirjutusharjutused aitavad nii õppijatel kui õpetajatel kõige paremini näha, mis vead ja raskused õppeprotsessis tekivad. Veel annavad tehtud töö kohta tagasisidet veebipõhised testid. Kursus lõpeb veebipõhise eksamiga.

Kursusele registreerus õppijaid väga paljudest riikidest (Portugalist, Belgiast, Austraaliast, Luksemburgist jne), kaks

õppijat elavad praegu Eestis. Kõik nad on õppinud võõrkeeli (v.a soome-ugri keeled), aga teevad seda nüüd esimest korda Internetis.

Eespool oli pikemalt juttu arvutipõhise keeleõppe tugevatest ja nõrkadest külgedest, millega oleme e-kursusi juhendades ka ise kokku puutunud.

Virtuaalselt loodud materjale oli võimalik kiiresti kohandada nii üksikõppija kui rühma vajadustele vastavaks. Võib väita, et selline individuaalne lähenemine ongi aidanud motiveerida õppijaid eesti keele õpet jätkama, mitte kursust katkestama. Vältimaks materjalide ühekülgset, püüdsime kursuse läbiviimisel arvestada õppijate soove. Näiteks oli meie kursuses algul ette nähtud auditoorne õppetöö (üks auditoorne tund iga kahe õppetüki läbimise järel), mida me vähendasime ning asendasime Skype'i kõnedega (nii audio- kui videosuhtlus), sest kursuselased elavad maailma eri paigus ning neil pole võimalik Eestisse sõita. Selline töökorraldus võimaldas pakkuda õppijatele vähemalt virtuaalset keelekeskkonda, kus nad saaksid eesti keelt kõnelda ja kuulata, ning kursuse läbiviijatel saada paremat ülevaadet õppijate probleemidest. Skype ning e-kirjavahetus aitas meil anda õppijatele lisatagasisidet tehtud töö kohta.

Kahjuks ei õnnestunud luua edukat grupisuhtlust Moodle'i foorumites, meie korduvad katsed õpitava üle diskussioone algatada ei leidnud õppijate seas piisavalt vastukaja. Võib-olla on siin põhjuseks õppijate vanus – nooremad õppijad on altimad suhtlema. Vajadus Skype'i-suhtluse järele ja õppijate huvi on suur, kuid kuna tegemist on sisuliselt individuaalõppega, on see väga aja- ja töömahukas.

Ka meie kursus näitas, et arvutitehnilised võimalused on piiratud. Eriti tajusime seda sõnavaraharjutuste puhul, mida arvuti ei suuda kontrollida. Seetõttu tuleb sõnavaraharjutuste ülesehitus koostamisel hoolega läbi mõelda (nt koostada valikvastustega harjutus, kus lausesse tuleb valida kahest sünonüümist sobivam).

Mõlemad kursused algajatele on koostatud inglise keele baasil. Õppematerjalides on töökäsud esitatud nii eesti kui ka inglise keeles, et vältida lisaraskusi, mis võivad tekkida vähestest eesti keele oskusest.

Õppijate motiveeritus on arvutipõhiste kursuste puhul isegi olulisem kui tavapärasel õppes. Kuigi alguses oli huvi uude õppevormi vastu suur (keegi kursusel osalenutest polnud varem arvuti vahendusel keeli õppinud), vähenes mitme õppija ind esimeste raskuste tekkides. Kuigi oleme üritanud pakkuda põnevat ja mitmekülgset õpet, on siiski tegemist süstematiseeritud ja kiiresti raskemaks muutuva kursusega. Ka ei osanud ei õppijad ega õpetajad arvestada, et e-õppeks kulub enam aega kui klassiruumis õppides. Siin võib põhjuseks olla, et auditooriumis õppides püsib õppijate tähelepanu kauem kontsentreeritud ning juba lihtsalt klassiruumi kohaletulek kohustab õppijaid enne õppima ja ka kohapeal kaasa töötama.

Kuigi üritasime kõigile küsimustele samal päeval vastata, leidsid mõned õppijad siiski, et see vähendab õppimise efektiivsust, kui nad ei saa oma küsimustele kohe vastust.

Õppetööd läbi viies, õppijate töid analüüsid ning nendega nii suuliselt kui ka kirjalikult suheldes tekkis õppejõududel mitmesuguseid mõtteid ja arvamusi, millele kinnitust või ümberlukkamist soovides esitasime õppijaile järgmised küsimused.

1. Millised eesti keele aspektid (nt hääldus, käänamine, muutused tüvehäälikutes, verbiajad vms) on teie meelest kõige raskemad õppida?
  2. Mille poolest on e-keeleõpe erinev keeleõppes klassiruumis? Nimetage e-õppe positiivseid ja negatiivseid külgi!
- Järgnevaid väiteid tuli hinnata skaalal:
- 1 – pole nõus, 2 – pigem pole nõus, 3 – raske öelda, 4 – pigem nõus, 5 – nõus
3. E-keeleõpe on arendanud eesti keele kõrval ka minu arvutioskust.
  4. Eesti keele e-õpe on rikastanud minu sõnavara.
  5. Eesti keele e-õpe on arendanud minu grammatikatundmist.
  6. Eesti keele e-õpe on arendanud minu kirjutamisioskust.
  7. Eesti keele e-õpe on arendanud minu kuulamisioskust.
  8. Eesti keele e-õpe on arendanud minu lugemisioskust.
  9. Keeleõpe Internetis on andnud mulle parema võimaluse oma keeleõpet kavandada.

10. Sain Internetis eesti keelt õppides õpetajalt põhjalikku juhendamist.

Küsimustele vastasid nii kursuse „Eesti keele kursus alg-tasemele” kui ka „Eesti keele algkursus videomaterjalide põhjal” õppijad, kokku 14 inimest.

Analüüsid vastuseid küsimusele „Millised eesti keele aspektid on kõige raskemad õppida?”, võib väita, et eesti keele grammatilise süsteemi õppimist pidasid raskeks kõik vastajad. Mõned vastajad tõid ka konkreetsemaid näiteid:

- raske on eesti keele käänamine: *on raske leida käändeile õiget vastet inglise keeles; ei tea, kuidas sõnu erinevates olukordades muuta* jne;
- tüvehäälikute muutused käänamisel ja pööramisel;
- eesti keele sõnavara: *paljud sõnad ei ole mitte kuidagi seotud ülejäänud Euroopa keelte sõnavaraga*;
- verbiajad.

E-õppe positiivseteks külgedeks peeti: võimalust õppida enesele sobivas tempos (kuus vastajat) ja enda valitud ajal ning kohas (seitse); sõltumatust teistest õppijatest ning ka õpetajast; võimalust õppida kaugelt klassiruumi kohale tulemata; kasutajasõbralikku õpikeskkonda, kergesti kättesaadavat infot; võimalust õppida võõrkeelt, mida õppija kodumaal tavakursustel ei õpetata; seda, et on võimalik süstemaatiliselt grammatikat õppida; seda, et e-õpe parandab enesedistsipliini.

Nagu vastustest näha, on siin tõepoolest üles loetud väga paljud siinses artiklis varem mainitud arvutipõhise õppe positiivsed jooned.

E-õppe negatiivsete külgede koha pealt läksid õppijate arvamused rohkem lahku kui positiivsete külgede puhul. Muuhulgas leiti, et e-õppele kulub rohkem aega, kui õppijad olid alguses arvanud, ja klassiruumis õpiks kiiremini, sest siis oleks lihtsam küsimustele kohe vastus saada. Ka tekitab raskusi oma aja plaanimine ja tehtud plaanidest kinnipidamine ning enese motiveerimine (tunnistatakse, et vahel ollakse laisavõitu).

Veel peeti puuduseks seda, et pole kontakti teiste õppijatega, et saaks end teiste õppijatega võrrelda ja vajadusel ka koos

õppida. E-õppe puuduseks on ka kõnelemisvõimaluste vähesus. Üks inimene mainis ka tehnilisi probleeme (nt täpitähed).

Soovitati kuulamisharjutustele alati kirjalik tekst lisada, sest algajatele on kuulamisharjutuste tegemine raske.

Järgnevatele väidetele tuli skaalalt valida sobiv vastus (vt joonis 1.). Väitega „E-keeleõpe on arendanud eesti keele kõrval ka minu arvutioskust” pigem ei nõustunud või ei osatud sellele vastata (täiesti nõus ainult kaks inimest). Selline tulemus on tingitud tõenäoliselt sellest, et meie õppijate eneste väitel tunnevad nad arvutit küllaltki hästi, töötades sellega iga päev, ehkki keeli polnud neist keegi varem arvuti vahendusel õppinud. Ometi näitas see, et meilt mitu korda tehnilist abi paluti, õppijate mõninaid probleeme arvuti käsitlemisel.

Valdav enamik vastajaist oli nõus väitega „Eesti keele e-õpe on rikastanud minu sõnavara”. Kursuse koostamisel püüdsime sõnavara õppimiseks luua palju eri võimalusi – kasutada sõnastikke, kuulata sõnade helifaile, teha sõnadega lugemis- ja kirjutamisharjutusi. Kuid nagu esimese küsimuse vastustest selgus, oli siiski ka neid õppijaid, kes pidasid eesti keele kõige raskemaks küljeks just sõnavara õppimist. Klassiõppes osalevad keeleõppijad pole seda tavaliselt esile toonud.

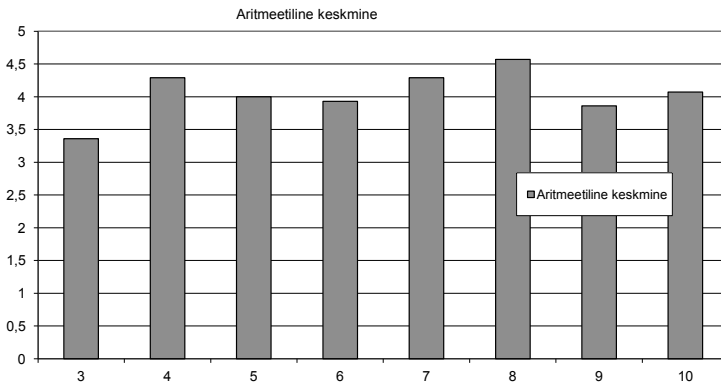
Ka väitega „Eesti keele e-õpe on arendanud minu grammatikatundmist” oldi enamasti nõus (vaid neli vastust „raske öelda”). Nagu näitasid ka vastused meie esimesele küsimusele, ongi grammatikasüsteemi omandamine keeruline. Meie kursusel olid lingid grammatikaseletuste juurde lisatud nii kursuse põhilehelt kui ka mõnede harjutuste juurest. Kui õppijatel tekkis küsimusi, siis püüdsime neile vastata e-kirja kaudu või Skype'i-suhtluse ajal.

Väite „Eesti keele e-õpe on arendanud minu kirjutamiskust” puhul läksid õppijate arvamused lahku – ehkki enamik nõustus väitega (viis vastajat andis vastuseks 5 („nõus”), neli vastajat 4 („pigem nõus”), andis üks vastaja vastuseks 2 („pigem pole nõus”) ja neli vastajat 3 („raske öelda”). Pikema teksti moodustamine ongi e-kursuse üks nõrgemaid külgi, võrreldes harjutuste üldhulgaga on loovharjutuste osakaal vaid 5–10 protsenti.

Väidetega „Eesti keele e-õpe on arendanud minu kuulamisoskust” ning „Eesti keele e-õpe on arendanud minu lugemisoskust” oldi üldiselt nõus. Ilmselt on siin põhjuseks see, et õppematerjali hulgas on väga mitmesuguseid kuulamis- ja lugemisharjutusi: dialooge, tarbetekste, tekste ajakirjandusest jms, ka on uut sõnavara esitatud koos helifailidega.

Küsimust „Keeleõpe Internetis on andnud mulle parema võimaluse oma keeleõpet kavandada” kannustas esitama õppijate erinev õpistiil. Mõned neist tegid kõik harjutused etteantud järjekorras ning esitasid oma kodutööd tähtajaks, teised aga eelistasid õppida endale paremini sobivas järjekorras või osa harjutusi üldse vahele jätta ning minna kohe loovharjutuste juurde. Mõned õppijad kirjutasid meile korduvalt ja kurtsid, et ei jõua kodutööd kavandatud ajaks valmis. Vastused näitavadki, et seisukohad läksid lahku – viis vastajat andis vastuseks 5 („nõus”), neli vastajat 4 („pigem nõus”), viis inimest vastas „raske öelda”, üks aga pigem ei nõustunud väitega.

„Sain Internetis eesti keelt õppides õpetajalt põhjalikku juhendamist” – suhtlus õppijatega on üks meie kursuse väärtuspunkte ning arvasime, et see võib olla õppijatele õppimisel takistuseks kujunenud. Õppijad aga olid üldiselt väitega nõus või pigem nõus. Sellised vastused näitavad, et kasutades kõiki suhtlusvõimalusi, jäävad õppijad juhendamisele rahule.

Joonis 1. Küsitluse tulemuste (küsimused 3–10) aritmeetiline keskmine.

Toetudes meie kogemustele ja õppijate vastustele võime väita, et õppijatele valmistas raskusi eelkõige eesti keele grammatilise süsteemi omandamine. Siin on märgata vähe erinevusi e-õppe ja klassiõppe vahel. Nagu klassiruumis õppijatelegi põhjustab meie õpilastele kõige enam raskusi käänamine (käändevalik) ja pööramine. Siinkohal mõned veanäited, mis on kogutud kursuse loovkirjutusülesannetest:

Vormimoodustus ja käändevalik: *Minu naine nimi on ...
Ema annab vendle raha.*

Sihitise käände valik: *Õpilased kirjutavad harjutus. Ta võtab taksot.*

Ühildumine: *See on vana mööblid. Mulle meeldib kõige enam kõögiviljad. Lapsed on pime.*

Verbivormide moodustamine ja valik: *Sööme šašlõkki ja jõime punast veini. Ei tehnud. Ei tahnud. Mis sa tegesid?*

Tüvemuutused, mida õppijad on küsitluses nimetanud raskesti omandatavateks, pole analüüsitud loovharjutustes nii palju vigu põhjustanud. Tõenäoliselt tuleneb see vormidevaheliste seoste korduvast rõhutamisest e-kursuste materjalides, nt: *Meie tubad ei ole nii suured.*

Nagu klassiõppeski esineb e-õppijatel sõnajärje vigu, nt: *Tagaosas korter on väike õu ja väike aed. See on lähedal raudteejaam.*

Õppijate töodes on rohkesti **õigekirjavigu**. Nende suurem osakaal klassiõppega võrreldes võib tuleneda sellest, et õppijatel puudub keelekeskkond ning neile ei piisa vaid kuulamisharjutustest ning Skype'i-seanssidest, et omandada korrektne eesti keele hääldus (tajuda erinevusi eesti vokaalide vahel). Mõnikord võib tegu olla ka tehniliste probleemidega (vokaalide *ä, ü, õ* ja *ö* trükkimine). Nt: *Mulle ei meeldi verivurst ja suilt. Ma ei ela Inglismaal.*

5. Kokkuvõte

Rahvusvahelistes uurimustes rõhutatud e-keeleõppe positiivsed ja negatiivsed jooned tulid esile ka arvutipõhisel eesti

keele õpetamisel. Paljud raskused, näiteks administratiivsed probleemid, õpetajate kogenematus, piiratud ligipääs arvutile, on aja jooksul kindlasti ületatavad. Skype'i-laadsete programmide arenedes ja täiustudes vähenevad ka raskused, mis on seni edukat e-keeleõpet takistanud – vahetu suhtluse vähesus või puudumine ei lase õppijatel arendada rääkimisoskust ning õppijad tunnevad end isoleeritult. Juba praegu näitasid meie küsitluse tulemused, et vähene Interneti-suhtlus õpetajatega polnud meie õppijatele suurimaks probleemiks. Siinkohal on oluline, et nii õpetajad kui ka e-õppega tegelevad haridusasutused teadvustaksid e-õppe ja -suhtluse aja- ja töömahukust ega alahindaks eduka arvutipõhise kursuse läbiviimiseks vajalikke jõupingutusi.

Võib arvata, et niipea ei ole arvuti võimeline abistama õpetajat loovkirjutusharjutuste parandamisel, samuti ei saa õppijad arvutilt seletusi grammatikanüansside kohta. Uute õppevahendite ja -programmide väljatöötamisel on vaja tihendada koostööd keeleõpetajate ja IT-spetsialistide vahel ning arvestada rohkem keeletespetsiifiliste joontega.

Kahtlemata on e-keeleõpe väga perspektiivikas õppevorm, sest see annab õppijatele võimaluse õppida keeli, mida nad oma kodumaal klassiruumis õppida ei saa, ning teha seda neile sobival ajal ja kohas. Toetudes esialgsele kogemusele, võib väita, et eesti keele õpe algtasemel on arvuti abil otstarbekas ja tulemuslik, kuigi ajamahukam, kui algselt kavandatud.

Kindlasti oleks tarvis rohkem uurimusi klassiruumi- ja e-õppe erinevuste kohta: praegu koostatakse paljud e-õppevahendid pigem oma varasemaid klassiõppe kogemusi ja intuitsiooni arvestades kui põhjalike uurimuste tulemustele toetudes.

Adress:

Maarika Teral, Sirje Rammo
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51004 Tartu, Eesti

E-mail: maarika.teral@ut.ee, sirje.rammo@ut.ee

Kirjandus

- Bangs, Paul and Pasqual Cantos (2004) "What can computer assisted language learning contribute to foreign language pedagogy?". *International Journal of English Studies* 4, 1, 221–239. Veebis <<http://revistas.um.es/ijes/article/view/48281/46241>>. Vaadatud 15. 04. 2011.
- Davies, Graham (2003) "Computer assisted language learning: Where are we now and where are we going?". Veebis <http://www.camssoftpartners.co.uk/docs/Futurelab_CALL_Article.htm>. Vaadatud 20.04.2011.
- Eaton, Sarah Elaine (2010) "How to use Skype in the ESL/EFL classroom". *The Internet TESL Journal* 16, 11. Veebis <<http://iteslj.org/Techniques/Eaton-UsingSkype.html>>. Vaadatud 12.05.2011.
- Huang, Shih-Jen and Hsiao-Fang Liu (2000) "Communicative language teaching in a multimedia language lab". *The Internet TESL Journal* 6, 2. Veebis <<http://iteslj.org/Techniques/Huang-CompLab.htm>>. Vaadatud 10.10.2011.
- ICT4LT 2010 = *ICT4LT Information and communication technology for language teachers*. Veebis <<http://www.ict4lt.org/en/>>. Vaadatud 07.08.2010.
- Lee, Kuang-wu (2000) "English teachers' barriers to the use of computer-assisted language learning". *The Internet TESL Journal* VI, 12. Veebis <<http://iteslj.org/Articles/Lee-CALLbarriers.html>>. Vaadatud 12.05.2011.
- Muilenberg, Lin Y. and Zane L. Berge (2001) "Barriers to distance education: a factor-analytic study". *The American Journal of Distance Education* 15, 2, 7–24. Veebis <<http://www.schoolofed.nova.edu/dll/Module3/Muilenberg.pdf>>. Vaadatud 10.05.2011.
- Netdansk. Arvutipõhine õppevahend. Veebis <www.netdansk.eu>. Vaadatud 15.05.2011.
- ONENESS. Arvutipõhine õppevahend. Veebis <<http://www.oneness.vu.lt/>>. Vaadatud 15.05.2011.
- Orlando, John (2011) "Here are we now, entertain us – student motivation and technology". *Teaching with Technology*. Veebis <<http://www.facultyfocus.com/articles/teaching-with-technology-articles/here-we-are-now-entertain-us-student-motivation-and-technology/>>. Vaadatud 10.05.2011.
- Teral jt 2009 = Teral, Maarika, Sirje Rammo ja Birute Klaas (2009) „Arvutipõhisest keeleõppest”. *Teadusmõte Eestis*. V: *Humanitaarteadused*, 35–42. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia.
- Ushida, Eiko (2005) "The role of students' attitudes and motivation in second language learning in online language courses". *CALICO Journal* 23, 1, 49–78. Veebis <https://calico.org/html/article_131.pdf>. Vaadatud 14.05.2011.
- Warschauer, Mark (1996) "Computer assisted language learning: an introduction". In S. Fotos, ed. *Multimedia language teaching*, 3–20. Tokyo:

Logos International. Veebis <<http://www.ict4lt.org/en/warschauer.htm>>. Vaadatud 06.03.2011.

Yunus, Melor Md., Maimun Aqsha Lubis, and Chua Pei Lin (2009) "Language learning via ICT: uses, challenges and issues". *WSEAS Transactions on Information Science and Applications* 9, 6, 1453–1467. Veebis <<http://www.wseas.us/e-library/transactions/information/2009/29-575.pdf>>. Vaadatud 05.04.2011.

Abstract. Maarika Teral, Sirje Rammo: Computer assisted language learning and Estonian e-learning courses for the beginners.

The main reason for writing this article was the start of the e-learning of Estonian for the beginners at the University of Tartu and the problems related to creating and conducting the courses. The article attempts to analyze the computer assisted language learning in general and outlines the positive and negative sides of this learning format; the special linguistic characteristics of Estonian that make the learning and teaching difficult are also discussed. To discover the attitude of the students towards the current computer assisted Estonian courses and to answer the question, which language skills can be learned most effectively, data were collected via a questionnaire survey completed by 14 language learners.

Keywords: teaching Estonian, the Internet and language education, adult language learning, computer assisted Estonian learning, Estonian e-learning courses, Estonian as a second language, Estonian